M posti
. ND82
Samhälle och
Socialt Utbud

SOS Aktuellt

Tidningen som för den finlandssvenska handikappades talan och granskar det sociala utbudet | ISSN 1795-410X | Prenumerera för 12€ | 5/2014 | December

FDUV – 60 år
av aktiv medborgar-verksamhet
s. 3

MINGELREPORTAGE
från SOS Aktuellts 10-årsjubileum!
s. 4

STORT GRÄVREPORTAGE
SOS-Aktuellt granskar hjälpen till kvinnor och barn som utsatts för våld.
s. 8-11

SOS Aktuellt
ges ut av Finlands Svenska Handikappförbund

VEM GÖR VAD?

ANSVARIG UTGIVARE
Finlands Svenska Handikappförbund

ANSVARIG REDAKTÖR
Anna Caldén, ordförande,
Finlands Svenska Handikappförbund

CHEFREDAKTÖR
Daniela Andersson

VISUELL CHEF
Marika Andersson/MA-Creations

FASTA MEDARBETARE
Christina Lång
Helena Forsgård
Thomas Rosenberg
Mathias Krook
Ulrika Krook/Juridiskt ombud
Representanter ur medlems- och samarbetsorganisationer

REDAKTIONSRÅD
Anna Caldén, ordförande, FSH
Ulf Gustafsson, verksamhetsledare, FSH
Martin Relander, styrelsemedlem, FSH
Emma-Lena Lybäck, tf. verksamhetsledare, Finlands Svenska Socialförbund
Maria Helsing-Johansson, FSSF (moderskapsledig)
Daniela Andersson, chefredaktör

RAY TUKEE RAY STÖDER

SNABBFAKTA
SOS Aktuellt utkommer 5-6 gånger per år.
Upplaga 4300 ex. Tidningen stöds av RAY.
Medlemmarna i FSH, FSSF, FDUV och några andra organisationer får SOS Aktuellt som kostnadsfri medlemsförmån. Tidningen läses också på Kårkullas boenden, bibliotek, social-kanslier, Luckan och av olika påverkare och aktörer i branschen. Vill din organisation erbjuda SOS Aktuellt till era medlemmar?
Kontakta chefredaktören eller ulf.gustafsson@kolumbus.fi.

KONTAKT/
PRENUMERATION/ANNONS
Adress: Apollogatan 15 A 7, 00100 Helsingfors
Telefon: 044-555 4388 (ti-ons kl. 11-15)
e-post: daniela.andersson@kolumbus.fi
pren@sosaktuellt.fi
ulf.gustafsson@kolumbus.fi

TRYCK
KSF Media Ab

INNEHÅLL

3
LEDARE
FDUV – 60 år av aktiv medborgarverksamhet
REDAKTÖRENS ORD:
Sluta misshandla kvinnor och barn!

4 - 5
NYHETER
Daniela Andersson
SOS Aktuellts 10-årsjubileumsseminarium
JURISTENS KOLUMN
Sällsynta diagnoser och annat
Ulrika Krook

6 - 7
NYHETER
"Ni måste byta namn!"
Daniela Andersson
Framgångsfaktorer och hållbar ekonomi
Henrika Juslin
KOLUMN
Mikael Lindholm
Vishet är att förändra realiteterna

8 - 11
GRÄVREPORTAGE
Helena Forsgård
Våld i nära relationer – kostar 90 miljoner euro per år
Fakta, Myter om våld, Så länge har Finland godkänt våldet
Sjukdom, våld och droger – orsaker till att barn omhändertas
Drabbad kvinna: "Tar tid innan man ser mönstret och inser att problemet är mannens"

12 - 13
KOLUMN
Anna Caldén
Vi får inte blunda!
REFLEKTION
Thomas Rosenberg
Någonting ruttet i Kårkulla i alla fall?
REPORTAGE
Christina Lång
Närståendevården betydelsefull resurs
Kårkulla har fått anhörigstrategi

14 - 15
NYHETER
"För första gången på sex år visste jag var hon var"
Malin Johansson
Psykosociala förbundet firar 30 år
Pernilla Nylund
NOTERAT
Teckenspråksarbetet fick stöd!

16
HÄNDELSEKALENDERN 2015

FDUV – 60 år av aktiv medborgarverksamhet

Bild: Sofia Jernström
Lisbeth Hemgård och Jonas Jansson.

FDUV fyller 60 år i år, vi firade det stort den 24 oktober på G 18 i Helsingfors. Över 200 deltagare ville vara med och fira med oss. Festtalaren Mark Levengood talade med värme om vikten av att få vara sig själv med de förutsättningar vi fått. Festen formades av våra medlemmars aktiva deltagande och glädje över att dela gemensamma intressen. Jag kände tydligt under festligheterna att våra medlemmar idag deltar på ett helt annat sätt än vad jag tror att de gjorde för 60 år sedan. Vi har faktiskt kommit en bit på väg.

Dessa 60 år rymmer mycket, under 1960-talet byggdes stora institutioner för att man ville skydda personer med utvecklingsstörning från det övriga samhället och ge dem ett speciellt bemötande. Man betonade de annorlunda behov dessa personer har, behov som förutsätter en helt egen miljö. Ett barn med utvecklingsstörning kunde inte bo och leva som andra. Det fanns många anhöriga som inte ville godkänna detta, de ville själva ta hand om sina barn och inte sända bort dem. Därför behövdes DUV-föreningarna och sedan FDUV.

Under 1960- och 1970-talen kämpade man för att få anpassad utbildning, stöd till familjen, avlastning och fritidsverksamhet. Barnen skulle få växa upp i sin närmiljö. Flera dagklubbar grundades av DUV-föreningar för att barnen skulle få någon form av stimulans. Det fanns inte läroplikt för alla på den tiden. Dagklubbarna utvecklades senare till både specialskolor och arbetscentraler.

Småningom utvecklades tjänsterna, Kårkullas verksamhet spreds till hela Svenskfinland. På 1980-talet handlade det mycket om kvalitet i tjänsterna. Ska alla få samma sak eller lyckas vi individualisera tillräckligt? Servicen erbjuds ofta i grupp och för en del passar det bättre än för andra. FDUV inledde sin projekt- och utvecklingsverksamhet, vi ville vara med och utveckla tjänsterna och komplettera där det saknades verksamhet. På 1990-talet grundades LL-Center och Lärum för att svara på behov av lättläst och specialpedagogiskt material på svenska. På 1990-talet grundades även Steg för Steg i en tid där tanken om att personer med utvecklingsstörning vill påverka sitt eget liv och idén om självbestämmande stärktes. Under 2000-talet växte vår verksamhet, den breddades och vi började erbjuda tjänster också till andra grupper. Förbundet blev en viktig aktör i Svenskfinland.

Grunden för FDUV är trots allt våra föreningar. Även om samhället utvecklat sina tjänster så har våra medlemsföreningar fortfarande en viktig betydelse. I föreningen kan man träffa likasinnade, dela vardagsbekymmer och glädjas över framgångar. Våra föreningar har ett stort ansvar i att arrangera fritidsverksamhet för våra medlemmar. Att samlas och få känna en genuin tillhörighet är fortfarande lika viktigt som förr. Dessutom är de tjänster samhället erbjuder inte färdigutvecklade, utan vi måste ständigt bevaka och förbättra det som finns. FDUV behövs mer än någonsin. 60 år av medborgarverksamhet är något att vara stolt över.

Lisbeth Hemgård
FDUVs verksamhetsledare

Sluta misshandla kvinnor och barn!

Bild: Marika Andersson

Nu har jag måttet så rågat av all ondska och ren och skär idioti som finns i världen! Därför finns det ett stort reportage om våld i nära relationer av SOS Aktuellt eminenta skribent Helena Forsgård. Vi måste alla bekämpa detta sinnessjuka våld!

Vi har alla ett ansvar. Det meningslösa våldet och misshandeln som jag hör om och som finns i varenda lite gudsförgäten by i vårt land gör mig sjuk inuti. Varför och hur kan man göra så mot sina egna? Eller överhuvudtaget? Jag tittade på SVT:s talkshow **Skavlan** i oktober där doktor **Denis Mukwege** från Demokratiska Republiken Kongo (hur kan ett land få heta så efter all ondska som förekommer där? Demokrati?) medverkade. Dr Mukwege hjälper kvinnor som våldtagits och utsatts för sexuella övergrepp av soldater och gäng. Det var ren och skär ondska som han beskrev. Jag blev så illamående att jag ville spy.

Och ärligt talat tycker jag inte att vi är så jävla mycket bättre i Finland heller. Jag skäms ögonen ur mig då mina utländska vänner frågar hur det kommer sig att 47 procent av alla finländska kvinnor har blivit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld sedan de fyllde 15 år. Eller varför husagan förbjöds i Finland först 1970 medan den i Sverige förbjöds redan 1864. Eller varför straffbarheten för incestoffer avskaffades i Finland 1971 och i Sverige redan 1937. Vad är det för patetiskt land jag lever i? Kom inte och säg att ”det är en lottovinst att bo i Finland”. Det tycker knappast 47 procenten av alla finländska kvinnor. Eller 20 procent av barnen som lever med storkonsumerande våldsamma alkoholistföräldrar. Jag blir rasande, maktlös och skitskraj. För det tar ju inte slut. Ingen tar ju tag i saken. För vår riksdag sitter och gnabbas om svenskans ställning, isbrytare och skatten på torv. Varför kan inte Soini och hans ”sannfinländare” sätta all energi på att få bukt våldet och alkoholismen som finns i detta land istället för att pirra om skolsvenskan och invandrare? Och varför tar inget annat parti tag i saken? Vill vi leva i ett sådant här land? Med dessa fakta på hand?

Alla ni som sitter inne med vetskapen om att någon i din bekantskap misshandlas av sin man eller att barn far illa. RING POLISEN, barnskyddet, socialen och alla andra ni kan. Innan det är för sent. Vill du ha det på ditt samvete? Att du vetat men inget gjort? Man SKA blanda sig i. Man SKA bry sig om sina medmänskor. Du kanske inte får ett tack men det ska du inte vänta dig heller. För du vet att du handlat rätt och det räcker.

Och ja, du som i detta skede vill påpeka att det också finns kvinnor som misshandlar sina män kan knipa igen. Det går inte att förringa kvinnomisshandel genom att slänga sig med det motargumentet. Hur mycket mer, procentuellt, illa gör män än kvinnor? Ja, det kan du läsa på sidorna 8 till 11.

Jag känner att jag måste lätta upp stämningen nu. Så jag kan berätta att temat på vårt jubileumsseminarium, mångfald i media, ynglat av sej på ett gott sätt. Prästen och journalisten **Hilkka Olkinuora**, som deltog i vårt jubileumsseminarium, berättade att hon kommer att skriva en kolumn i HBL utgående temat på vårt seminarium. HBL-journalisten **Jeanette Björkqvist**, som deltog i vår paneldiskussion, har gjort en skrivelse till nyhetsledningen där hon försöker sammanfatta det som sades om det skulle inspirera någon liten väckarklocka hos dem. Svenska Yles mediechef **Carin Göthelid**, som också satt i vår panel skriver att ”Det var oerhört inspirerande och tankeväckande att vara med!”. Så har jag fått frågan om vi vill låna pärmen från vår jubileumsutgåva till en svensk genushandbok av **Tomas ”Genusfotografen” Gunnarsson** arbetar som just nu på uppdrag av Gävle kommun jobbar med en handbok i normbrytande foto ur ett genus- och mångfaldsperspektiv. Fantastiskt! Bilder från vår modesession på Svartå Slott kommer också att användas i vår skribent författaren och funktionshinderkämpen **Christina Långs** bok. Vi är väldigt tacksamma för detta uppmärksammande.

Ha en fridfull jul utan bråk, fylla och prestationskrav. Kom ihåg att det är barnens jul.

Daniela Andersson
Chefredaktör

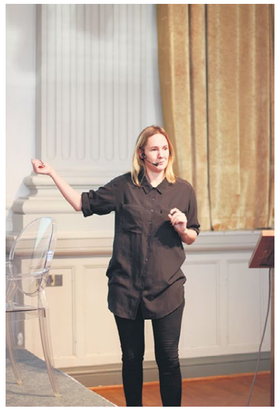

Huvudjubileumsfesttalare svenska Lina Thomsgård, Rättviseförmedlingens grundare, höll alla tiders anförande.

Handikappförbundets ordförande Anna Caldén och chefredaktör Daniela Andersson.

FSSFs verksamhetsledare och SOS Aktuellts redaktionsrådsmedlem Emma-Lena Lybäck och Jonna Lindqvist som är Anna Caldéns assistent.

SOS Aktuellt 10 år!

Här bjuder vi på ett mingelreportage från SOS Aktuellts 10-årsjubileum!

Den 22 oktober firade vi vårt lyckade 10-årsjubileum i festsalen G18 i Helsingfors. Som arrangörer är vi väldigt glada över all fin respons vi fått för evenemanget. Allt från festtalare och deltagare till sponsorer och medarrangörer är överens om succén. Stort tack till alla festtalare, medverkande, deltagare, arrangörer och speciellt tack till sponsorer och annonsörer. Till jubileet lät vi trycka upp en jubileumsutgåva av vårt rosade modereportage från april. Ni hittar den på vår webbsida och facebook. Den som vill ha ett eget pappersexemplar ska höra av sig till redaktionen. Läs mer om jubileet också i Mikael Lindholms kolumn på sidan 6-7.

Text Daniela Andersson
Bild Iiris Mattsson

Finlands Svenska Handikappförbundets ordförande Ulf Gustafsson och journalist Lena Gustavson-Relander.

SOS Aktuellts modell Tim Dahlberg.

Doktor Klas Backholm, chefredaktör Pär Landor och chefredaktör Daniela Andersson.

Minoritetsombud Eva Biaudet i publiken.

Paneldiskussionen om hur det står till med mångfalden i våra finlandssvenska medier gjorde succé. I panelen satt (från vänster) Rättviseförmedlingens grundare svenska Lina Thomsgård, Svenska Yles mediechef Carin Göthelid, HBLs journalist Jeanette Björkqvist, ÅUs chefredaktör Pär Landor, doktor Klas Backholm. Panelen leddes av SOS Aktuellts chefredaktör Daniela Andersson.

SOS Aktuellts 10-årsjubileums yngsta deltagare, 2 månader gamla fröken Amanda Pennanen

SOS Aktuellts redaktionsrådsmedlem Martin Relander och SOS Aktuellts första chefredaktör samt ÅUs chefredaktör Pär Landor språkar.

Cocktailmingel. Mikael Sjövall, juridiska ombudet Ulrika Krook och Maria Rajalin.

Karl-Oscar Skogster, SOS Aktuellts modell Gun-Maj Silander och Harold Henriksson.

Brita Romsi, SOS Aktuellts skribent Christina Lång och SOS Aktuellts modell Lotta Romsi.

Bland andra Sofia Stenlund från FSS och Harold Henriksson lät sig väl smaka av cocktailbuffén.

Castillo de Molina bjöd på vin och Malmgård bjöd på öl.

SOS Aktuellts modell Monica Dahlberg.

§ JURISTENS KOLUMN

Sällsynta diagnoser och annat

Torsdagen den 13 november samlades vi igen till en temadag om funktionshinderpolitik i Vasa, tidigare kallad ”personliga assistansdagen”. Veronica Winstedt de Flon, verksamhetsledare på Nationella funktionen sällsynta diagnoser, berättade om hur de lyckats koordinera service, stöd och vård för personer med sällsynta funktionsnedsättningar i Sverige. Personer med sällsynta diagnoser är en minoritet inom minoriteten och det var naturligt för oss arrangörer att bjuda in Veronica speciellt med tanke på förslaget om inrättande av en nationell koordinator för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning, som de finlandssvenska funktionshinderorganisationerna enigt arbetar för.

Den vård de sällsynta funktionsnedsättningarna behöver tangerades också på ett annat seminarium i Helsingfors i november, nationellt seminarium om tjänsteutbudsrådet för hälso- och sjukvården. Ska dessa (orphan drugs) behandlas på samma sätt som vanliga läkemedel i det kommande prioriteringssystemet trots att kostnaderna för forskning och annat inte är jämförbara? Hur är det med andra medicinska ingrepp för personer med sällsynta diagnoser? I många andra länder har man löst problematiken med att införa en särlösning för dem. I Finland kommer man inte att göra så.

Vem är det då som ska prioritera vilka läkemedel och medicinska ingrepp som ska höra till den offentligt ordnade eller finansierade hälso- och sjukvårdens tjänsteutbud i framtiden och berör det bara personer med sällsynta diagnoser? Det finns vissa nationella rekommendationer för hur prioriteringar ska göras dock inga heltäckande sådana. Jag har tidigare skrivit om EU-direktivet, som gör det möjligt att söka vård i ett annat land. Det har nu implementerats i den finländska lagstiftningen och i och med det ställdes krav specificering på vad som hör till det nationella tjänsteutbudet. Utan en sådan bestämmelse kan en patient inte veta om han/hon kan få ersättning för vård i ett annat land eller vilken vård en patient från ett annat land kan få i Finland. Det nyinrättade rådet kommer därför att ge nationella enhetliga rekommendationer om åtgärder, undersökningar samt vård- och rehabiliteringsmetoder inom hälso- och sjukvården ska höra till tjänsteutbudet eller hållas utanför det. Och det gäller alla, inte enbart sällsynta diagnoser.

Kriterierna är medicinska och odontologiska, verkningsmässiga (effektivitet), kostnadsmässiga och etiska. Tidigare har kostandskriteriet inte uttryckligen funnits med i lagen trots att det i praktiken i många fall varit avgörande. Inte heller att *hälso- och sjukvårdsåtgärder och undersökningar eller sådan vård, behandling och rehabilitering som innebär en orimligt stor risk för patientens liv eller hälsa i förhållande till de hälsofördelar som kan uppnås eller vars effekt är liten och vars kostnader är orimliga i förhållande till de hälsofördelar som kan uppnås och det terapeutiska värdet (7 a § 2 mom. hälso- och sjukvårdslagen)* lämnas utanför tjänsteutbudet. Något som speciellt kommer att drabba personer med sällsynta diagnoser. Under seminariet framkom det att kostnaderna kommer att vara mera styrande i Finland än vad de verkar vara i Sverige, där individen och etiken lyfts fram mer. Finland följer här Nederländerna och England.

Idag finns ingen representant från en patient- eller funktionshinderorganisation i rådet. Något som inte överensstämmer med FN:s funktionshinderkonventions krav på representation. Om det kommer att lösas genom utskott som kan tillsättas av rådet kommer framtiden att utvisa. Bildas inte sådana utskott eller utökas inte själva rådet med representanter från funktionshinderrörelsen riskerar viktig sakkunskap och synvinklar att glömmas bort eller inte noteras. Kanske en sådan sak blir en valfråga i det kommande riksdagsvalet?

Ulrika Krook
Juridiskt ombud, VH
SAMS, verksamheten Juridiskt ombud

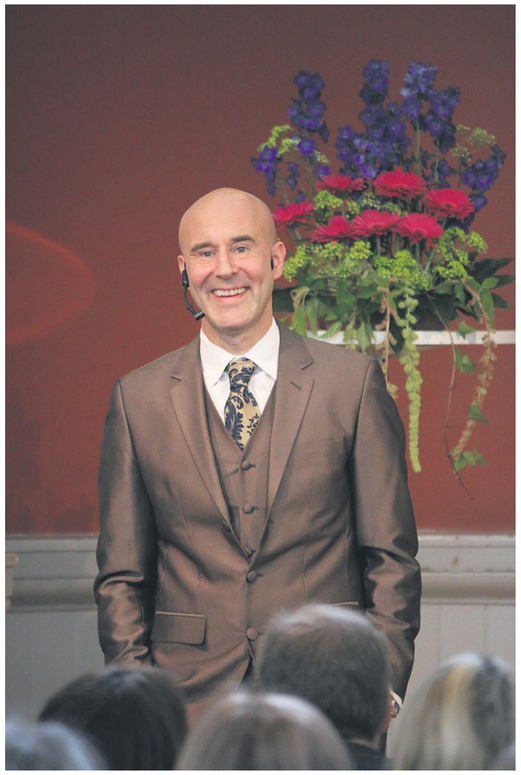

Kändis.
Mark Levengood levererade en träffsäker och tankeställande jubileumsunderhållning på FDUVs 60 årsjubileum.

"Att vara funktionshindrad på svenska i Finland är att vara minoritetens minoritet."

Skoj. Susan Enberg från Handicampen på Åland gjorde en ”Ålandskapning” och prydde Torvalds och Levengood med Ålandsmössor.

Front row. Ole Norrback och 200 andra gäster trivdes på jubileet.

”Ni måste byta namn!”

FDUV firade sin 60 årsdag med fullspäckat program, en på alla sätt lyckad fest som ni kan läsa mer om både i Lisbeth Hemgårds Ledare på sidan 3 och i Mikael Lindholms kolumn här intill. Här kommer också några bildglimtar från den fina dagen.

Text och bild
Daniela Andersson

Höjdpunkten på jubileet var definitivt **Mark Levengoods** oerhört underhållande jubileumsanförande. Mark är ett säkert kort som alltid levererar en hel del anekdoter som framkallar rungande skrattsalvor. Den här gången passade han också på att ge ett gott råd till FDUV.

– Förbundet de utvecklingsstördas väl, läste Mark Levengood högt och långsamt från planschen i festsalen på G18.

– Vilket rysligt gammaldags namn. Ni måste byta namn! Det andas 1954 och inte 2014, konstaterade han vilket publiken nog mottog med blandade känslor.

Något namnbyte blev det dock inte tal om på förbundskongressen som följde på jubileet. Däremot fick FDUV en ny ordförande i musikmagistern och kulturredaktören **Wivan Nygård-Fagerudd**.

– Man kunde tycka att under de år då vårt välfärdssamhälle byggts upp och byggts ut, så skulle behovet av intressebevakning för utsatta grupper ha avtagit. Vi vet att det inte är så. Behovet av intressebevakning är särskilt stor i dag, Finland bygger för närvarande inte ut välfärden, Finland bygger om, och monterar också i någon mån ner, säger Nygård-Fagerudd.

– Att vara funktionshindrad på svenska i Finland är att vara minoritetens minoritet. Att bevaka de rättigheter som minoritetens minoritet har och se behoven kräver ett aktivt FDUV. Jag är mycket tacksam över förtroendet och över att få vara med i det arbetet framöver. ■

Nöjda arrangörer. FDUVs verksamhetsledare Lisbeth Hemgård och ordförande Nils Torvalds.

Framgångsfaktorer och hållbar ekonomi

Den 15-16 oktober ordnade SAMS för fjärde gången organisationsseminarium i Tammerfors på hotell Scandic City. I år var temat Framgångsfaktorer och hållbar ekonomi – nycklar till välfärd.

Text och bild
Helena Juslin

Under två dagar fick seminariedeltagarna njuta av inspirerande föreläsningar och diskussioner. Seminariet inleddes på onsdagen med huvudtalare professor **Alf Rehn** som höll ett tankeväckande anförande om kreativitet, nytänkande och hur man ska utmana sig själv och sina inrutade beteendevanor. Under dagen fick publiken också lyssna på **Sandra Bergqvist** från Kommunförbundet som presenterade vad välfärd innebär ur kommunens synvinkel. Företagare och erfarenhetstalare **Johan Kullas** från Neotide Ab berättade om sin karriär inom IT-branschen och IT-pedagog **Johanna Björkell** presenterade olika sociala medier och deras möjligheter. På kvällen njöt seminariedeltagarna av god middag på hotellet och musikunderhållning av bandet the Gators. Den andra seminariedagen började med morgongymnastik och informativa föreläsningar av riksdagsledamot **Silvia Modig** och författare **Mathias Rosenlund**. Under Rosenlunds presentation fick publiken också njuta av högläsning ur hans kommande bok. Föreläsning ledde till en livlig diskussion om psykisk ohälsa och vården i Finland.

Tack till alla deltagare som var med och bidrog med åsikter och erfarenheter om välfärd! ■

Professor Alf Rehn inledde seminariet.

Carl Lindgren från Steg för Steg och Jon Jakobsson från FDUV deltog i seminariet.

Johan Kullas berättade om sitt liv.

KOLUMN

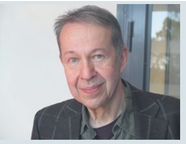

Vi har haft två viktiga jubileer denna höst. SOS aktuellt fyllde tio år med festseminarium onsdagen den 22 oktober och FDUV fyllde 60 likaledes med festseminarium fredagen den 24 oktober.

Jag hade glädjen att bli inbjuden till bägge seminarier, som hölls på olika dagar, men på samma plats, Svenska Folkskolans Vänners kulturhus G 18 mitt i Helsingfors. I bägge fallen slogs jag av det engagemang och den framtidsanda som formligen materialiserades i festsalen på G 18. Det var frågan om att våga gå nya vägar och ifrågasätta sådant, som uppenbart varit fel, men ändå fått fortgå alldeles för länge.

Mark Levengood var huvudtalare vid FDUV:s seminarium och talade om förändring. I sitt på samma gång väl förberedda, men också spontana anförande råkade hans blick falla på devisen i festsalen i G 18. Där står som många noterat. ”Herran pelko on viisauden alku”. Satsen avser otvivelaktigt att man bör böja sig inför den Allsmäktige, men i sin finska språkdräkt kan meningen också få en annan innebörd. Att böja sig för överheten är begynnelsen till all vishet. Mark Levengood tog sig friheten att protestera mot detta tänkespråk, som utgjorde en fond för hans anförande. Och jag håller med honom.

Det finns ett annat ofta citerat uttryck som har en hel del likheter med det vi nyss berörde och som också är mångtydigt. Jag tänker på president Paasikivis berömda konstaterande som på finska lyder: Kaiken viisauden alku on tosiasioiden tunnustaminen (Början till alla vishet är att erkänna fakta). Det må sägas att president Paasikivi säkert hade fullkomligt rätt i vad han då sade mot bakgrunden av de felbedömningar av Finlands utrikespolitiska situation som gjorts innan han blev president. Men realism är inte bara att se begränsningarna utan att även se möjligheterna. Och det är här jag tror att vi i Finland lyckats utveckla en kultur som mycket lätt tynger ned de enskilda individerna till jorden i respekt för auktoriteter, d.v.s. för alla dem som känner på sig att det mesta som kan göras redan är gjort och nu gäller det bara att finjustera. Realiteterna blir huvudsakligen begränsningar, vilket betyder att den som vill spränga gränser i stället upplevs kämpa mot realiteterna.

Det är farligt att inte inse realiteterna, men det kan i bland vara ännu farligare att inse dem alltför väl. Skulle alla göra det är jag rädd för att en stor del av den samhälleliga utvecklingen skulle stanna av – mer eller mindre. Det kreativa ligger ju i att inse att det som är en realitet just idag ingalunda behöver vara det i morgon. Morgondagens realiteter är antingen bättre eller sämre än dagens. Brist på jämlikhet och delaktighet i samhället är fortfarande en realitet i vårt samhälle, men en förändring är möjlig – ja t.o.m. trolig – om vi som individer önskar det. Ju starkare medborgarsamhället växer desto större är möjligheterna. Visst kan vi också vänta på en förändringar av realiteterna genom beslut av överheten, men jag är inte övertygad om att detta är speciellt klokt. Tyvärr har byråkratin i dagens samhälle visat sig vara minst lika motståndskraftig mot krav på förändringar på gräsrotsnivå som någonsin tidigare. Ja kanske t.o.m. mer motståndskraftig än tidigare.

Då jag lyssnade till anförandena vid de två seminarierna, gick mina tankar till de enorma resurser för förändring och förbättring av realiteterna i samhället som finns inom de organisationer som skapats av personer med erfarenhet av hur samhället inte borde fungera – och vad bättre är – med kunskap och idéer hur detta samhälle kunde fås att fungera bättre. Goda förslag kastades fram hur man kunde intressera journalister att ta upp dessa frågor och till ex. följa med och behandla det som ingår i SOS Aktuellt. Borde man ge journaliststuderande en möjlighet att praktisera vid tidningen? Specialisera sig på dessa frågor? Vid SOS Aktuellts seminarium medverkade även Lina Thomsgård, medieperson från Sverige, kanske mest känd för att ha grundat Rättviseförmedlingen, en portal för jämlikhet mellan könen på Internet. Jag tyckte att hon på ett mycket klargörande sätt lyft fram, att stora samhällsfrågor ofta nonchaleras av dagens media. De placeras in i fack och bevakas från en speciell synvinkel. I Rättviseförmedlingen har Lina Thomsgård gått i närkamp med detta tänkesätt och konkret kunnat visa på vad okunskap och fördomar om en rättvis fördelning av inflytande mellan könen leder till. Först då hon erbjöd sig att ställa personer till förfogande som såväl behärskade ämnet och som samtidigt korrigerade den ensidiga manliga dominansen, kunde man få till stånd en förändring. Tidigare ansåg man inom medievärlden förskräckande ofta att realiteterna var att kvinnor inte hade den kunskap som behövdes.

Borde SOS Aktuellt och organisationerna för funktionshämmade göra på samma sätt. I stället för att sitta och vänta på journalister som vill specialisera sig på ett sådant udda ämne som nyheter från ”de funktionshämmades värld” borde man gå in för att delta i den ”gemensamma världen” i viktiga möten som gäller arbetsmarknaden, politiska partier, kultur o.s.v. Detta genom att offentligt erbjuda lämpliga personer med en funktionshämning som experter med unik kunskap i olika frågor. Jag är säker på att det inte skulle skulle finnas brist på lämpliga personer och jag är t.o.m. ganska säker på att många av dessa erbjudande inte skulle bli avvisade.

Vi väntar således på den dag då SOS Aktuellt regelbundet blir citerad i medievärlden i frågor gällande utbildning, sysselsättning eller varför inte regeringens sammansättning. Vi har inte längre råd att leva i ett samhälle som bygger på fundamentalt bristfällig information genom att utelämna viktig kunskap som ca 50 % av befolkningen, kvinnorna, besitter. Detta faktum är en ny realitet. Men har vi råd att utelämna en stor del av den viktiga kunskap personer med ett funktionshinder innehar? Givetvis inte, så låt oss se till att även detta blir en realitet.

Tänkespråken behöver således förändras i takt med realiteterna och tiden. Klokskap är att släppa fruktan för auktoriteterna och början till visheten är att förändra realiteterna. Så tänkte åtminstone jag medan jag hörde på inläggen under två stimulerande seminarier i oktober 2014. Tur att det finns organisationer med framtidstro i Svenskfinland.

Mikael Lindholm
Aktivist i ledet

47 %
av alla finländska kvinnor har blivit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld sedan de fyllde 15 år.

Hemmet är fortfarande en farlig plats för kvinnor och barn i Finland – betydligt farligare än i många andra europeiska länder. Till och med FN har gett Finland hemläxa för landets dystra statistik.

På Åland inleddes Operation Kvinnofrid 1999. En lång rad åtgärder sattes in för att sprida kunskap om våld i nära relationer både till professionella stöd- och hjälpkrafter och till drabbade.

Mycket har gjorts under de gångna 15 år. Men i dag lyfter experter ett varningens finger: Åtgärderna får inte upphöra, problematiken måste vara i ständigt fokus om man vill nå en förändring.

På Åland samverkar myndigheter och andra kring barnahusmodellen när det gäller utsatta barn. Nu vill man också skapa ett familjefridscenter.

SOS-Aktuellt har granskat hjälpen och stödet till kvinnor och barn, som utsatts av våld i nära relationer. Susanna och Ann, som varit drabbade, berättar vilken hjälp de fick och vilken hjälp de skulle ha velat få.

Våld i nära relationer – kostar 90 miljoner euro per år

Våld i nära relationer kan drabba vem som helst – i precis alla samhällsklasser. Din mamma, din syster, din bästa vän. I dag är kunskapen om våldet större än tidigare men ämnet är fortfarande tabubelagt. Många väljer att blunda i stället för att börja rota i sådant som anses vara privat.

Text och bild
Helena Forsgård

Akutsjukskötare Annette Rask.

I slutet av 1990-talet inleddes Operation Kvinnofrid, ett brett upplagt och strukturerat arbete på Åland med stöd av Ålands landskapsregering.

– Man strävade till att sprida kunskap, skapa medvetenhet, förändra och förbättra attityder, öppna en bred debatt och skapa opinion mot mäns våld mot kvinnor, säger landskapsregeringens jämställdhetschef **Vivan Nikula.**

Hon säger att de ekonomiska konsekvenserna av våld i nära relationer samt sexuellt våld beräknas uppgå till cirka 90 miljoner euro per år i Finland. Då räknar man bland annat med kostnader för sjukvård, socialvård, barnaskydd, psykiska och fysiska åkommor, rättegångar och arbetsbortfall.

– Det mänskliga i varje enskilt fall kan dock inte värderas i euro och cent. Våld mot kvinnor och barn i nära relationer är ett allvarligt och ofta dolt samhällsproblem med stora konsekvenser för alla involverade. Det är varje samhälles skyldighet att skydda de utsatta och förebygga och bekämpa våldet, säger Vivan Nikula.

Fia Wikner-Löthman, sjuksköterare specialisrad på psykiatri och även utbildad familjeterapeut.

Jobbat länge

Flera av de personer, som via sina jobb involverades i Operation Kvinnofrid i slutet av 1990-talet, är aktiva än i dag, bland dem akutsjuksköterare **Annette Rask** och kriminalkommissarie **Olof Lindqvist**. **Fia Wikner-Löthman**, sjuksköterare specialiserad på psykiatri och även utbildad familjeterapeut, är numera pensionär men hon ingår liksom de två andra i den grupp som ska utarbeta en modell för ett familjefridscenter på Åland. Hon blev också anlitad att leda ett pilotprojekt, en samtalsgrupp för utsatta kvinnor som drogs igång i fjol.

De tre är överens om en sak – kunskapen om våld i nära relationer har ökat under de gångna 15 åren och flera vågar berätta vad de varit med om, men samtidigt återstår mycket att göra. Fortfarande kan utsatta kvinnor behandlas på olika sätt beroende på vart de vänder sig. Om de har tur möts de av kunniga och engagerade yrkespersoner men det kan också hända att de möts av någon med bristfällig kunskap.

– En kvinna kan söka hjälp hos sjukvården för magont eller sömnsvårigheter. Om den läkare eller sjuksköterska, hon möter, inte har kunskap om våldproblematiken kan man helt missa att det grundläggande problemet är att hon utsätts för våld, säger Wikner-Löthman.

Har slopats

Annette Rask säger att ämnet än i dag är väldigt tabubelagt och hon är kritisk till vårdens helhetsinsats.

– Det finns fortfarande många i vårdkedjan som inte rutinmässigt frågar om det förekommer våld i relationen, inte ens om en kvinna söker vård gång på gång för liknande skador och åkommor. Förr hade vi inom ÅHS, Ålands hälso- och sjukvård, en specialgrupp för kvinnofrid med representanter för olika enheter. Men den gruppen har dessvärre slopats och det ser jag som ett tecken på att dagens ledning, som faktiskt är kvinnodominerad, inte prioriterar våld i nära relationer lika högt som den tidigare.

Olof Lindqvist säger att det kommit en ny generation poliser som har en modernare syn på saker och ting.

– Men de fall som kommer till vår kännedom är fortfarande en liten del. Det finns så många bindningar i en relation att många drabbade fortfarande låter bli, av rädsla eller av andra orsaker, att göra en anmälan. Jag efterlyser mer civilkurage bland allmänheten. Ring polisen om ni misstänker något. Vi finns till för det, säger Lindqvist.

– Många skäms fortfarande för att vara utsatta och låter bli att uppsöka den allmänna sjukvården. Men det händer ibland att oroliga väninnor hör av sig, även till mig privat, säger Rask.

Rask och Wikner-Löthman betonar vikten av att kalla våld för våld, att inte komma med allehanda omskrivningar.

– Det är också viktigt att ansvaret läggs på den som slår, säger de.

De påpekar också att våld förekommer i samkönade relationer och att det även finns kvinnor som utövar både fysiskt och psykiskt våld mot sin manliga partner.

Ändra attityder

Lagstiftningen i Finland har inom det här området legat långt efter Sverige och det visar på attityderna i vårt samhälle – mycket har fått ske inom hemmets fyra väggar utan inblandning. Arbetet med att ändra attityder borde enligt Wikner-Löthman börja redan på daghemmen. Det är inte okej att pojkar löser sina problem genom att slåss, det är inte okej att låta pojkar lugga flickor och påstå att ”han gör det för att han gillar henne”.

– Man måste lära barn att man aldrig får göra andra illa, inte på något sätt. De måste lära sig mer empati, säger hon.

Det är också dags att se över de könsroller som fortfarande dominerar i vår uppfostran. Flickor ska förstå och förlåta. Pojkar ska ta ansvar, styra och bestämma. Eller som Vivan Nikula uttrycker det:

– För att komma åt det destruktiva våldsbeteendet och öka handlingsutrymmet bör dagens normer för maskulinitet ifrågasättas och problematiseras.

Tomt efter rättegången

En del kvinnor vågar trots allt anmäla sina män och en del av männen blir också dömda. Men vad händer sedan?

– Här återstår mycket att göra, konstaterar Olof Lindqvist. Utsatta kvinnor och barn behöver mycket stöd och hjälp för att komma vidare i livet efter en rättsprocess. Men i dag anses problemen ofta vara ur världen om mannen dömts.

Själva rättegången i sig är en svår situation och många går därifrån förvirrade och upprivna och har inte alltid helt klart för sig vad en eventuell dom innebär.

– Här behövs också bättre uppföljning för de utsatta, säger Lindqvist.

Han anser också att sjukvården borde få möjlighet att göra en brottsanmälan även mot kvinnans vilja om man misstänker att kvinnan utsatts för våld. Men i dagens läge är regelverket sådant att man enbart får anmäla om våldet är så grovt att mannen kan dömas till ett fängelsestraff.

Blir en rundgång

Det ofta blir en rundgång med dagens system. Utsatta kvinnor kommer gång på gång till sjukvården med liknande skador, men personalen kan inget göra för att försöka få stopp på våldet om kvinnan motsätter sig det.

– Helt absurt att det är så, säger också Annette Rask. Jag kan försöka övertala kvinnan att anmäla men ofta är de så rädda och kuvade att de inte vågar. Jag har anmält ett fall en gång, då var kvinnan medvetslös. En äldre kvinna kom regelbundet till akuten med olika skador och bad alltid att få stanna över natten. Jag misstänkte att hon utsatts för våld och att natten på akuten blev en fristad för henne. Men hon nekade bestämt att hon var utsatt, trots att vi även på röntgenbilder upptäckte spår av tidigare frakturer som inte fanns upptagna i hennes journal. Först när hon blev änka vågade hon berätta hur hon haft det.

Stig Orre, föreståndare vid Tallbacken som har skyddsboende för våldsutsatta och som också sitter i gruppen som utreder ett familjefridscenter, har samma erfarenhet. Samma kvinna kan komma upprepande gånger till Tallbacken och när situationen verkar ha lugnat ner sig återvänder hon till sitt hem där våldet fortsätter.

– Vi kan inte förbjuda henne, vi får inte heller vara dömande om hon återkommer till oss med nya skador. Men vi försöker stöda henne i beslutet att avsluta relationen, säger Orre.

Han tycker också att det är en brist att det nästan alltid är den utsatta kvinnan och eventuella barn som måste fly hemmet.

– Det naturliga vore att den som utövar våldet måste gå men i så fall måste säkerheten kring hemmet byggas ut.

Ann i artikeln på sidan 11 är kritisk till att ett besöksförbud är så lätt att överträda vilket Olof Lindqvist har förståelse för.

– Men vi kan inte ha ständig övervakning vid exempelvis bostaden utan överträdelser måste anmälas till oss varje gång, säger Lindqvist.

Samla all kunskap

Alla fyra hoppas att familjefridscentret förverkligas. Det handlar inte om att bygga ett nytt hus. I stället vill man skapa en grupp där personer med specialkunskap om problematiken ingår och de ska representera alla instanser som utsatta kvinnor och barn kan söka sig till för vård och hjälp. Hit hör bland annat kommunernas socialtjänst, sjukvården, psykiatrisk vård för både barn och vuxna, mödra-, barn- och skyddshem, polisen och rättsväsendet.

– Det är min dröm. Då kan de utsatta komma till ett enda ställe i stället för att slussas runt från en instans till den andra där de kanske bemöts på olika sätt. Med ett familjefridscenter är alla involverade med på samma tåg redan från början, säger Annette Rask.

– Det är tungt, svårt och motigt att arbeta med de här frågorna och de som gör det måste ha kunskap, mod och vilja. Allt på en gång. Om man har kunskap men inte vilja blir det inte helhjärtat, påpekar Fia Wikner-Löthman.

Inte medling

Att använda medling som en metod när det gäller våld i nära relationer tror ingen av dem på.

– En kvinna som utsatts för våld i många år är nedtryckt och nedbruten och tar ofta skulden på sig. Hon befinner sig i en så svag position att hon inte kan utsättas för medling, säger Olof Lindqvist.

Sedan 2005 erbjuds män som slår att delta i en gruppbehandling, Alternativ till våld, där det egna våldet och våldets verkningar och konsekvenser öppet diskuteras.

– Det är bra men det bygger på frivillighet och det är en liten andel av de våldsamma männen som sökt sig dit, konstaterar Rask.

Barnen drabbas

Mycket mer fokus på barnen efterlyses också. Barn som lever i familjer där våld förekommer blir alltid drabbade. De kan bli svårt traumatiserade och de kan själva bli utsatta för våld. Hur hanterar de alla sina känslor när de blir äldre? Vad händer när de själva inleder en relation eller får egna barn?

– Barn är lojala och de blir bra på att dölja allt. Det finns många exempel på äldre barn som på olika sätt skyddar sina yngre syskon så att de inte ska höra eller se om det utspelas våldsamma scener i hemmet, säger Annette Rask.

Kriminalkommissarie Olof Lindqvist.

– Det kan till och med hända att pappor förgriper sig på sina barn och tvingar mamman att se på för att göra henne riktigt illa, säger Fia Wikner-Löthman. Läs mer om hur barnaskyddet fungerar enligt barnahusmodellen på Åland i artikeln på sidan 10! ■

FAKTA OM VÅLDET I FINLAND

47 procent av alla finländska kvinnor har blivit utsatta för fysiskt eller sexuellt våld sedan de fyllde 15 år. 30 procent har upplevt våld i en nuvarande eller tidigare nära relation. Det visar en undersökning från EU:s byrå för grundläggande rättigheter FRA. I de 28 EU-länder som undersökts är det bara Danmark som har en dystrare statistik än Finland. Där är andelen kvinnor som upplevt våld 52 procent.
(Info på Yles hemsida, mars 2013)

Till polisen rings årligen cirka 50 000 nödsamtal från hemmen. Enligt polisens uppskattning beror cirka 15 000 av samtalen på situationer där våld förekommer. Även om fallen som kommer till polisens kännedom har blivit allmännare förblir våld i nära förhållanden ofta som dold brottslighet.
(Info från Rådet för brottsförebyggande, mars 2013)

30-40 % av barnen till misshandlade kvinnor har också blivit utsatta för våld. I Finland beräknas omkring 17 % av barnen under 18 år (ca 200 000) leva i familjer där det förekommer våld mot någon familjemedlem. Missbruksproblemen ökar stadigt. Ca 20 % av barnen beräknas leva i familjer där endera eller vardera föräldern är storkonsumenter/alkoholberoende. Ca 8 % av barnen har själva usatts för grovt våld i hemmet. Ca 4 % av spädbarnen har utsatts för omsorgssvikt eller våld. Endast mellan 1-2 % av barnen blir omhändertagna! Den stora majoriteten av barn som far illa blir inte uppmärksammade. (Familjerådgivaren Jan-Erik Nyberg i artikel på nätet)

2740 personer – barn, ungdomar, familjemedlemmar – vårdades på skyddshem, finansierade av kommuner, under 2013. Totalt 29.094 dygn.

855 personer – barn, ungdomar, familjemedlemmar – vårdades på mödrahem, finansierade av kommuner, under 2013. Totalt 25.976 dygn.
(Statistik, Institutet för hälsa och välfärd)

SÅ LÄNGE HAR FINLAND GODKÄNT VÅLDET

- Husagan förbjöds i Finland 1970, i Sverige 1864.
- Straffbarhet för incestoffer avskaffades i Finland 1971, i Sverige 1937.
- Lag mot våldtäkt inom äktenskapet stiftades i Finland 1994, i Sverige 1962.
- Misshandel ställdes under allmänt åtal i Finland 1995, i Sverige 1982.
- Lag om besöksförbud stiftades i Finland 1999, i Sverige 1988.

MYTER OM VÅLD

”Det är bara en viss sorts kvinnor som utsätts för våld.”

I själva verket representerade de drabbade kvinnorna alla yrkeskategorier, alla samhällsklasser och alla åldrar. Det samma gäller män som misshandlar.

”Män misshandlar när de är berusade eller påverkade av droger.”

I själva verket är det flesta män som slår vid sina sinnens fulla bruk.

”En kvinna går ur ett förhållande med våld och in i ett annat.”

Så är det inte – en kvinna som råkar ut för fler män som misshandlar har haft rejäl otur.

Sjukdom, våld och droger – orsaker till att barn omhändertas

I år har Tallbacken, det kombinerade barn- och ungdomshemmet och familje- och skyddshemmet i Mariehamn, tagit emot förhållandevis många barn som omhändertagits av olika skäl. Om man misstänker att ett barn utsatts för brott arbetar alla berörda instanser på Åland enligt den så kallade barnahusmodellen.

Text och bild
Helena Forsgård

Tallbacken ligger i ett bostadsområde i Mariehamn. Man kliver nästan rakt in i vardagsrummet med soffor, teve och öppen spis. Längs väggarna står hyllor med böcker och leksaker. Mitt på dagen är det lugnt i huset. De barn och ungdomar, som bor här, är antingen på sina daghem, skolor eller jobb.

– På kvällen blir det full fart. Vi läser läxor, skjutsar till aktiviteter, åker till simhallen eller går på bio. Helt vanliga föräldrasysslor, säger **Tina Häggblom**, vikarierande närfostrare.

I samma våning ligger köket och boenderummen. Här finns också en lägenhet för en familj och gård med gungor, lekstuga och sandlåda. Den vetter mot en skogsglänta och är omgiven av ett högt staket.

Suzette Marchini, vikarierande ledande socialarbetare vid barnskyddet i Mariehamn.

Tina Häggblom, vikarierande närfostrare och Stig Orre, föreståndare vid Tallbacken.

Tallbacken byggdes ut för ett antal år sedan med en ny våning, den används som skyddsboende för våldsutsatta kvinnor och män, med eller utan barn. Här finns ett kombinerat vardagsrum och kök, fyra sovrum och ett lekrum. I ett av rummen står en spjälsäng, i ett annat en juniorsäng. Det är prydligt och funktionellt om än rätt opersonligt.

Olika skäl

Behovet av Tallbackens tjänster går i vågor. Nu är det fullt i huset och hittills i år har man haft förhållandevis många fall av omhändertagna barn och ungdomar.

– Det finns olika orsaker till att barn omhändertas. Föräldrarna har ett missbruk, någon funktionsstörning eller lider av en psykisk sjukdom. Det kan också handla om så kallad omsorgssvikt, att föräldrarna inte har kapacitet att ta hand om sina barn, eller på allmänna stridigheter där både föräldrar och barn behöver ett break från varandra. Vi har också ungdomar med neurologiska handikapp som ADHD, Aspergers syndrom eller någon form av autism, säger Stig Orre, föreståndare vid Tallbacken.

Tallbacken, som är bemannat dygnet runt, har fem platser – fyra för barn och ungdomar och en familjeplats – men som **Stig Orre** säger:

– Vi får aldrig säga nej till en akut placering som barnskyddsjouren beslutat om, säger han.

Många år

Barnen och ungdomarna kan bo både kortare och längre tider vid Tallbacken.

– Vi har haft flera som kommit hit i 13-14-årsåldern och lämnat oss när de fyllt 18, säger Orre.

Om en familj placeras på Tallbacken beror det oftast på att föräldrarna brister i omsorg och behöver få hjälp med att få vardagen att fungera.

– Utvärderingar har visat att vi skapar trygghet i hemlika förhållanden för dem som av olika skäl kommer till oss, säger Orre.

Åland är litet, alla vet var Tallbacken finns. Men hemmet utsätts sällan för hot utifrån, till exepel av våldsamma män som vet att deras partner med barn finns i huset.

– Vi vet att det kan förekomma men det är länge sedan det hänt. Vi måste även vara beredda på hot inifrån av utåtagerande och stökiga ungdomar.

Barnahusmöten

På Åland – som enda plats i Finland – tillämpas den så kallade barnahusmodellen om man misstänker att ett barn utsatts för brott. Det innebär att alla berörda instanser som socialkansliet, polisen, åklagaren, hälso- och sjukvården, barn- och ungdomspsykiatrin och Tallbacken kopplas in från början och kallas till barnahusmöten. På så sätt får alla samma information samtidigt och känner till varandras arbetsuppgifter.

– Det fungerar bra. Vi får in olika kompetenser redan från början och alla vet vad som gjorts och vad som ska göras, säger Stig Orre.

Kriminalkommissarie **Olof Lindqvist** säger att det sedan 2007 finns två barnutredare vid polisen på Åland. De har specialkunskap om hur man förhör barn och det är alltid någon av de två som sköter de uppdragen. Förhören görs i ett skilt rum som inretts för att passa ändamålet och i anslutning till det finns ett medhörningsrum där förundersökningsledaren, juristen som för barnets talan och en representant för barnskyddet kan sitta. Alla förhör med barn videodokumenteras.

Privatpersoner kan anmäla

Alla myndigheter är skyldiga att komma med en orosanmälan till barnskyddet om de misstänker att ett barn far illa på något sätt. Privatpersoner är inte skyldiga att göra det men **Suzette Marchini**, vikarierande ledande socialarbetare vid barnskyddet i Mariehamn, uppmanar alla som är oroliga över ett barn i omgivningen att ta kontakt. I första hand försöker barnskyddet stöda föräldrar och barn med olika former av öppenvårdstjänster. Barnskyddet kan också inom öppenvården placera barn, både ensamma och tillsammans med föräldrar. I sista hand, när föregående möjligheter prövats, kan det blir fråga om ett omhändertagande. Barnskyddet får ibland kritik för att inget händer.

– Jag kan förstå att de som söker hjälp kan tycka att det kan ta lång tid. Vi har först sju dagar på oss att avgöra om vi ska gå vidare med en anmälan. Sedan har vi tre månader på oss att utreda det aktuella fallet, säger Marchini.

Den här hösten har barnskyddet i Mariehamn och grannkommunen Jomala, som man samarbetar med, haft fler fall än vanligt. Man märker bland annat att användningen av droger ökat.

Begränsa umgänget

Om det förekommer våld i en relation blir barnen alltid drabbade på något sätt. Många av dem som är engagerade i hjälp- och stödarbetet eller som själva varit drabbade (se närstående artiklar) är kritiska till att en pappa, som misshandlat sin partner, ändå får fortsätta träffa sina barn. De efterlyser hårdare tag av barnskyddet.

Suzette Marchini har förståelse för synpunkterna och nuvarande lagstiftning ger barnen mer rättigheter och ökad trygghet jämfört med tidigare. Men barnskyddet utgår från ett barnperspektiv, och då är det barnen som har rätt till sina föräldrar, inte tvärtom. Hon säger att barnskyddet i akuta fall kan placera barn, med eller utan en förälder, under maximalt 30 dagar och den tiden kan förlängas. I sådana fall kan exempelvis övervakade umgängen tillåtas.

Umgänges- och vårdnadsfrågor sköts av barnatillsyningsmannen, inte av barnskyddet, och om föräldrarna inte kommer överens kan de föra ärendet vidare till tingsrätten.

– Visst, ibland kunde man önska att man hade hårdare verktyg att ta till, men vi måste följa lagen och se till att varje fall utreds. Det är i regel mycket komplicerade ärenden och vi måste ta hänsyn till helheten och höra alla inblandade, säger hon. ■

”Tar tid innan man ser mönstret och inser att problemet är mannens”

Mannen som slog erbjöds plats i en samtalsgrupp för våldsbenägna män och fick beröm för att han vågade gå med. Susanna och barnen blev kvar med fysiska och psykiska problem förutom den skuld och skam som läggs på offren. Ann levde med en våldsam man som dömdes till besöksförbud. – Bra på papperet men verkningslöst i praktiken, säger hon.
Susanna och Ann hoppas att deras berättelser kan hjälpa andra och leda till strukturella förändringar.

Text **Helena Forsgård**

Susanna och mannen levde tillsammans i nio år och fick ett barn tillsammans. I familjen bodde även hennes äldre dotter. Våldet, både fysiskt och psykiskt, trappades upp efterhand. Nu har det gått 7 år sedan Susanna flyttade från sin man. Efter det tog det nästan tre år innan hon långsamt började komma på fötter igen.

– Våld i en nära relation är en oerhört komplicerad problematik. Det tar tid innan man inser och förstår vad man utsätts för. Våldet blir normaliserat. Man blir hjärntvättad och nedbruten och anser sig vara värd den förnedrande behandling man får utstå. Man pratar inte med andra för att skydda sig själv och även sin partner. Om man vågar säga något till sina närmaste blir man inte alltid trodd eller får rådet att bete sig på ett annat sätt för att undvika att bli slagen. Till slut är den person som misshandlar en den enda man har kvar i sin närhet, säger Susanna.

Vid ett tillfälle, när Susanna fruktade för sitt eget liv, tog hon barnen med sig till skyddshemmet Tallbacken. Men hon polisanmälde aldrig mannen. Hon var rädd för att hoten och våldet skulle trappas upp.

– Jag skulle inte heller ha haft ork och kraft att gå igenom en rättegång.

En samtalsgrupp

I efterhand vet Susanna vad hon hade behövt – en samtalsgrupp för utsatta kvinnor. Hon är säker på att hon hade kunnat ta sig ur relationen tidigare om hon hade fått prata med andra, som vet vad det handlar om, och fått hjälp att se mönstret som är det samma i stort sett varje relation där våld ingår.

– Man måste få hjälp att inse att det inte är ens eget fel att man blir misshandlad. Våld är alltid utövarens problem. Om en person blir nedslagen på en gata anser det flesta att det är helt fel. Men när det sker i hemmet, ofta utan vittnen eller med barnen som ser på, blir det en privat angelägenhet. Men det är ett stort samhällsproblem, säger Susanna.

Efter psykologbesök

För Susanna kom vändningen när hon bokade tid hos en psykolog för att hon mådde så dåligt. Då hade hon inte själv satt ord på sin hemsituation men psykologen, som hade kunskap om våldsdrabbade kvinnor, kände vibrationerna och drog i trådar som fick Susanna att öppna ögonen.

– Jag började prata med andra drabbade kvinnor som jag fick kontakt med via bekantas bekanta och jag började läsa allt jag kom över om våld i nära relationer. Då såg jag mönstret och insåg att problemet inte är mitt utan mannens.

När mannen smällde till det yngsta barnet bestämde sig Susanna definitivt – hon skulle ta sig ur relationen.

– Jag visste att det skulle bli svårt men den överhängande rädslan för mitt och mina barns liv gav mig till slut styrkan. Jag kunde inte låta mina barn fortsätta leva under sådana förhållanden.

Det blev en svår och tung process som tog ett och ett halvt år innan Susanna och barnen väl kunde flytta till en egen lägenhet. Efter det kom mannen till dem på oanmälda besök under ett års tid.

– Jag vågade inget annat än att släppa in honom. Men sedan träffade han en ny kvinna och besöken upphörde. Då kollapsade jag helt. Fick svåra ryggproblem och en grav depression, berättar Susanna.

Tallbacken är ett kombinerat barn- och ungdomshem och familje- och skyddshem i Mariehamn.

Äldsta dottern mådde också dåligt och utvecklade bland annat en ätstörning. Susanna måste dessutom i många år kämpa för att den delade vårdnaden, som barnskyddet först beslutat om för den yngsta dottern, skulle omprövas eftersom dottern var oerhört rädd för sin pappa.

Behövs mer

Susanna säger att hon liksom döttrarna fortfarande, 7 år senare, lever med konsekvenserna av våldet.

– Mannen gick med i en terapigrupp och fick stående ovationer för att han tog tag i sina problem. Det blev helt absurt. Jag och mina barn, ofrivilliga offer, blev kvar med alla känslor av skuld och skam och med alla fysiska och psykiska men. Det behövs en ännu större medvetenhet om den här problematiken och ännu mer insatser som riktas mot utsatta kvinnor och barn. Jag hade tur som råkade träffa en psykolog med kunskap, säger Susanna.

Spark i ryggen

Ann träffade sin dåvarande man 2001, han var chaufför med oregelbundna arbetstider och ofta på arbetsresor utanför Åland. Ann blev gravid efter några månader och första gången hon märkte hans våldsamma tendenser var när barnet var 9 månader och familjen var på en fest. Ann gick och lade sig tidigare, mannen kom senare och ville ha sex. Ann sa nej och fick då en spark i ryggen med beskedet att ”hon inte skulle tro att hon var något”. Hon knuffades runt i lägenheten och han hotade att kasta ner henne från balkongen.

Sedan gick det i vågor. Mannen var ömsom våldsam, en gång med en kniv i högsta hugg, och ömsom ångerfull och bedjande. Ann märkte också att mannen porrsurfade, något som var lika kränkande som våldet.

– Eftersom han var borta så pass mycket på grund av sitt jobb blev jag aldrig så isolerad som många andra utsatta kvinnor blir. Jag hade kvar mina vänner vilket var min största räddning, säger Ann.

Efter en försoning efter ett våldsutbrott blev Ann gravid igen och paret byggde hus.

– Man tror och hoppas att man med sin kärlek kan ändra en annan människa, konstaterar Ann.

Rädd på allvar

Mannen började också jobba på Åland och var därmed mer hemma. Men porrsurfandet och hoten fortsatte och Ann beslöt sig för att lämna relationen och skaffade sig en egen lägenhet.

– Då gick jag ur askan i elden. Då först blev jag rädd på allvar.

Mannen började ringa och skicka mess i tid och otid – ofta med samma fråga. ”Har du knullat med någon annan?” Han följde efter henne i bil och sågs i närheten av hennes lägenhet. Han hotade att skära sönder hennes bildäck bland en del annat.

Det ledde sedermera till att han dömdes till besöksförbud, först i ett år. Sedan i ett år till och sedan i ytterligare två år.

– Värdet av förbudet var plus minus noll. Han fortsatte att följa efter mig och jag hörde en polis sucka över att ”hon där är här igen” när jag anmälde fallen till polisen. Om jag någon gång vågade mig ut på krogen dröjde det inte länge förrän han också var där.

Dömd och friad

Hon dokumenterade alla fall av överträdelser och mannen dömdes i tingsrätten två gånger för brott mot besöksförbudet men i Åbo hovrätt friades han på alla punkter utom en.

När mannen flyttade från Åland gick Ann och barnens liv in i en lugnare fas och i efterskott säger hon så här:

– Jag hade önskat att polisen hade tagit i hårdare mot honom så att besöksförbudet efterlevdes men polisen sade sig inte kunna göra mer eftersom han inte var våldsam utan bara följde mig som en skugga. Jag hade också önskat att barnskyddet hade vågat vägra umgänge mellan honom och barnen. Det var ett rent helvete varje gång jag skulle lämna över barnen under ett veckoslut. En man som slår sina barns mor är ingen bra far, säger Ann. ■

KOLUMN

Vi får inte blunda!

Då jag skriver det här har det i landet skett ett familjemord. Chock. Ofantlig sorg. Näst intill omöjligt att ta till sig det som hänt. Så känner jag. Jag låter en tår rinna ner för min kind. Hur kunde det hända igen?

Det måste ske en förändring. Tröskeln för att be om hjälp att orka med vardagliga saker bör bli lägre. Tröskeln för att be om hjälp då livet blir övermäktigt måste bli lägre. Det finns en oerhörd skam i att be om hjälp då man inte orkar. Myndigheter och professionella bör samarbeta med förebyggande åtgärder i högre grad än nu för att tidigt fånga upp familjer som är i riskzonen. Sekretessbestämmelser kan hindra tillgången till information. Samarbetet bör vara gränsöverskridande både vad gäller tjänster inom öppna vården och barnskyddet.

Jag skriver min pro gradu-avhandling om familjevåld. Varför jag skriver om det här temat är en fråga jag får ganska ofta. Det är viktigt för mig att lyfta upp den här frågan i debatten. Statistiken visar att antalet barn och familjer som blir utsatta för våld i hemmen i Finland är bland de högsta i Europa. Skrämmande. Familjevåld är ett ämne som alltid på något sätt gripit tag i mig. Varje gång jag öppnar tidningen och läser en ny notis om familjevåld vet jag att det är det här jag ska forska om, vi måste våga lyfta upp familjevåldet. Prata om det. Tungt att skriva om det? Javisst är det så. I dag är det ett erkänt socialt problem i Finland. Men genom att lyfta upp våldet till ytan kommer vi ett steg längre i att hjälpa de som drabbas. Med familjevård avses sådant våld inom familjen som kan riktas mot vilken familjemedlem som helst. Som familjevåld räknas alltså både våld mellan makar eller sambor, när föräldrar utsätter sina barn för våld och när barn uppträder våldsamt mot föräldrar.

I Finland klassas allt våld inom familjen numera som misshandel, det är kriminaliserat och alltid fall för allmänna åklagaren. Det innebär alltså att när ett fall kommer till polisens kännedom undersöks det och går till åtalsprövning och kan eventuellt leda till åtal oberoende av om den som är föremål för misshandeln önskar väcka åtal eller inte. Det här är en viktig milstolpe i lagstiftningen, att familjevåld finns under allmänt åtal förändrar mycket. Ännu har vi lång väg kvar i lagstiftningsprocesser. I attityder, i det förebyggande arbetet och stödåtgärder för de familjer som föranleds av våld i nära relationer och familjevåld bör även ske förändring.

För att återgå till min egen forskning vill jag särskilt nämna att det idag finns stor osäkerhet bland professionella hur man ska ta upp misstanke om familjevåld. Jag upplever att det jag själv kommit fram till lyfter upp den problematik som finns idag om att hur tala om familjevåld. Det handlar om mycket små nyanser och toner i samtal som kan vara avgörande. Då någon börjar tala om familjevåld är det viktigt som professionell att berömma det att man talat om problemet. Då skapas ett förtroende. Om man istället som professionell eller medmänniska genast uppmanar den som blir utsatt för våld att ta sig ur den destruktiva relationen så låser sig den hjälpbehövande oftast direkt. Anledningen till det är bland annat den skam som man känner över att vara i den situation man är. Den hjälpbehövande vet heller inte hur den ska ta sig ur den destruktiva situationen, att få råd att lämna partnern kan få motsatt effekt, istället för stöd känner sig den hjälpbehövande anklagad. Vi får inte blunda för vår omgivning, vi måste ta familjevåldet på allvar.

Anna Caldén
Ordförande, Finlands Svenska Handikappförbund

REFLEKTION

Någonting ruttet i Kårkulla, i alla fall?

I senaste nummer av SOS Aktuellt (4/2014)) skrev jag om konflikten kring Sagahemmet. Kårkullas boendeenhet i Borgå, som under sensommaren valsade omkring i offentligheten, framför allt den östnyländska. Nya uppgifter tvingar mig nu att delvis korrigera den bild jag då gav. Kårkulla var kanske inte så oskyldig, trots allt.

Huvudtemat i sommarens mediediskussion var att det brustit ordentligt i rutinerna och ledarskapet inom Kårkulla som organisation, uppenbarligen på alla nivåer, eftersom man underlåtit att åtgärda den misshandel som enligt anonyma och tidigare anställda förekommit på Sagahemmet.

Poängen i min kommentar var att oegentligheter kanske hade förekommit, men att det mest iögonenfallande för en utomstående snarare var polisens agerande, i kombination med de lokala medias aktiva grävande. I detta fall närmast Yles svenska redaktion i Borgå. En självförstärkande symbios mellan polismakt och journalistkår som trissade upp, tyckte jag, affären till orimliga proportioner.

Jag tror fortfarande att det låg någonting i mina misstankar, även om jag aldrig fått dem bekräftade. Däremot har jag från forskarhåll fått stöd för att det faktiskt börjar finnas bekymmersamma tendenser i polisens sätt att agera i det moderna medielandskapet, vilket kan riskera dess opartiskhet.

Men det som föranleder en ny kommentar är att jag efter publiceringen av kolumnen kontaktades av en gammal bekant, med lång erfarenhet av arbete inom Kårkullas boenden. Den bild hen ger av arbetsklimatet på boendena, och av beslutskulturen inom Kårkulla, gör att jag känner mig tvungen att delvis ta tillbaka det jag konstaterade senast, dvs. att Kårkulla (som organisation) ”gärna kunde besparas de svallvågor av kritik som en skandal av Sagahemmets kaliber ofrånkomligen drar upp”. Problemen inom organisationen tycks ändå vara större an jag trodde.

Vad det konkret handlar om varken kan eller vill jag säga, eftersom jag är mån om min uppgiftslämnares anonymitet. Jag reagerade visserligen i somras väldigt negativt på att de som då läckte ut uppgifterna om Sagahemmet också hela tiden agerade anonymt. Skottlossning ur buskarna är ju aldrig sympatiskt. Men efter att nu ha tagit del av uppgifter jag inte har någon anledning att betvivla, och jag fått en bättre inblick i hur svår den situation kan vara som en anställd på ett boende befinner sig i, har jag större förståelse för att anonymiteten faktiskt kan vara enda möjligheten att få en förändring till stånd.

På det nu aktuella boendet handlar det absolut inte om regelrätt misshandel, allra minst av det grova slaget. Men däremot nog om upprepade fall av dålig omvårdnad, både av klienterna och av personalen. Små övergrepp, fel och brister som aldrig rättas till, trots upprepade försök att påtala dem. Och intern mobbning inom personalen, både horisontellt och vertikalt. Det förra genom att den som påtalar problemen själv blir utsatt för kollegernas hån, och det senare genom att arbetsledningen aldrig tar itu med problemen, och de heller aldrig förs vidare uppåt i organisationen. Så var det ju uppenbarligen också på Sagahemmet, där problemen alldeles för länge stannade på verkstadsgolvet.

Efter den offentliga byktvätten i somras bedyrade man från Kårkullas ledning att man nu på allvar skulle ta itu med problemen inom organisationen, och se till att dylikt inte upprepas. Jag hoppas verkligen att så sker, för den information jag nu fått tyder på att mycket ännu är på hälft. Hur blev det t.ex. med den utlovade internutredningen?

Att ändra på kulturen ifråga om vårdrutiner och beslutsfattande inom en organisation är svårt, och tar tid, men det är något som måste göras. Speciellt när vi talar om institutioner där klienterna är försvarslösa – men ändå ofta betydligt piggare och mer förmögna att göra saker själva än vad personalen alltid vill se.

Till mina starkaste personliga minnen av arbete inom vården av såväl barn och ungdomar som handikappade på olika institutioner (och jag har en hel del sådan erfarenhet) hörde att bestört tvingades inse hur lätt det är att från personalens sida hospitalisera sina klienter. Inte genom direkt misshandel givetvis, utan genom diskreta former av vanskötsel och övergrepp, och ren nonchalans. Och att man sedan inom personalen lojalt stöder varandra, och blundar för sådant som inte tål dagsljus. Och att alla solidariskt följer samma huvudregel: gör endast det nödvändigaste, och gå omedelbart hem efter ditt skifte. Kom aldrig för tidigt, men stanna heller aldrig kvar efter arbetstiden (även om det finns situationer då det skulle behövas). Jag säger inte att alla gör så, och att det sker på alla vårdinstitutioner, men det ligger liksom i arbetets natur att det går så ändå, speciellt som arbetet är väldigt dåligt betalt.

I fall så sker är det uttryckligen ledningens uppgift att beivra och motarbeta det. Och ansvaret ligger då alltid ytterst hos den högsta ledningen, speciellt som man på lägre nivåer oftast blundar.

Jag har som sagt inte velat utpeka just Kårkulla, eftersom organisationen med dagens sote-reformer är värd allt stöd. Men nu bästa Kårkulla: upp till bevis, på att ni verkligen tar itu med problemen.

Thomas Rosenberg

REPORTAGE

Närståendevården betydelsefull resurs

Lämpligt inför nationella veckan för närståendevårdare 24-30 november föreslog regeringen tilläggsfinansiering för att utveckla närståendevården. Enligt Finansministeriet ska summan användas för hälsokontroller och ersättararrangemang för närståendevårdare.

Text och bild
Christina Lång

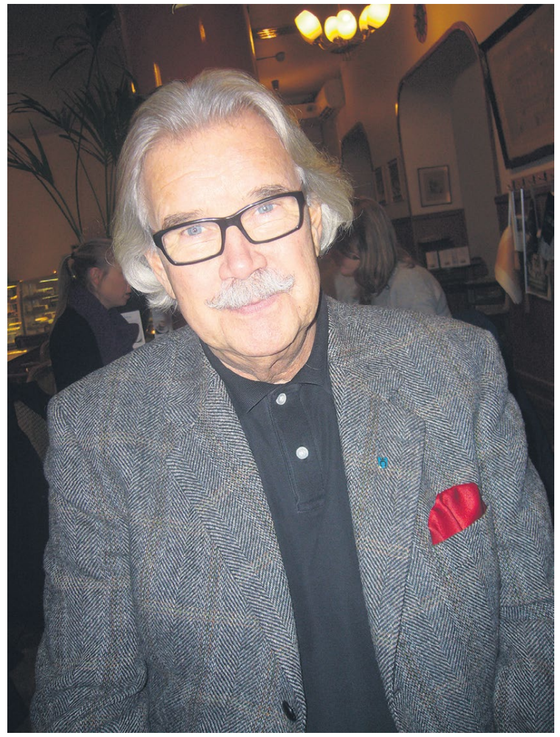

Stig Kankkonen är ordförande i den tvåspråkiga föreningen Esbo och Grankulla Närståendevårdare och Vänner.

Förutsättningen för stödet för närståendevård är att vårdtagaren, för att kunna bo hemma, behöver daglig, kontinuerlig vård och omsorg. Vårdarvode betalas åt den person som sköter handikappad eller sjuk person. Närståendevården stöds också genom annan service som definieras i vårdtagarens individuella vård- och serviceplan. Vårdaren kan vara en anhörig, släkting eller annan närstående person som är lämpad för uppgiften. Närståendevårdaren ingår ett avtal om närståendevård med kommunen och har rätt till ett antal lediga dygn per månad. Kommunen ansvarar för att vården anordnas ändamålsenligt under vårdarens ledighet.

– Närståendevården kommer att vara en knäckfråga i framtiden när allt fler äldre ska bo hemma, säger **Stig Kankkonen**, som är ordförande i den tvåspråkiga föreningen Esbo och Grankulla Närståendevårdare och Vänner.

Som politiker har han en viktig uppgift som budbärare mellan brukarföreningen och speciellt social- och hälsovårdsnämnden i Esbo. För många är den här verksamheten okänd för han uppfattar att alla närståendevårdare inte kräver det som de skulle ha rättighet till.

Konstigheter

Man kan också stöta på rätt märkvärdiga attityder och att de flesta beslut fattas på skrivbordsnivå. Han tycker att man i vissa fall lider av statistikblindhet. Då Esbo stad är nästan sämst i jämförelse med andra kommuner när det gäller antalet närståendevårdare per tusen invånare tolkar man den på det sätt att staden har så friska åldringar. Tjänstemännen säger dessutom att alla som fyller kriterierna har fått närståendevård. Man kan fråga sig om kriterierna är för stränga eller om det enbart beror på okunskap. Därför är det viktigt att tala med dem det gäller påpekar Kankkonen och berömmer sin förening för att ha gjort en noggrann kartläggning av närståendevårdarnas situation. Den kommer att vara ett gott underlag för vettiga beslut. Han anser också att man inte ska skära ner anstaltsvården innan man byggt upp närståendevården tillräckligt. Slutligen poängterar han samarbetet mellan olika aktörer som borde hitta varandra för att inte göra dubbelarbete. Offentliga sektorn och tredje sektorn kunde ha mera samarbete för att få synergieffekter. Alla resurser som finns behövs för att få allting att fungera och slutligen frågar Kankkonen hur vi har det med solidariteten mellan människorna. Kommunerna och staten skall inte behöva göra allt. Närståendevården är ett sätt att ta hand om varandra och samtidigt ge någon en meningsfull vardag, men de som vårdar en anhörig är berättigade till uppskattning och skälig ersättning för sina insatser.

Hjälp hjälparna!

– Det skulle behövas någon dagverksamhet för vårdtagarna och sådan har inte ordnats i Esbo, säger **Ilse Vaenerberg**, som leder föreningens svenska samtalsgrupp. Hon håller i trådarna för att alla närståendevårdare ska få prata om sin situation. Gruppen som fungerat i dryga fem år i Hagalund har cirka tio deltagare per gång. En del lämnar gruppen när den anhöriga dör medan andra vill vara med i kamratstödet en längre tid. I december äter man gemensam jullunch och då kan deltagarna ta med den anhöriga. Annars är anhöriga inte med på samtalsträffarna.

Gruppverksamheten stöds av tre aktörer, nämligen Folkhälsans förbund, Folkhälsan i Esbo och Esbo och Grankulla Närståendevårdare och Vänner. Också Folkhälsan i Nyland sprider information och ordnar verksamhet för att stöda närståendevårdarna, främst genom rekreationsdagarna som ordnas i samarbete med Helsingfors kyrkliga samfällighet och semesterdagarna för både vårdtagare och vårdare i samarbete med Svenska semesterförbundet. Gruppverksamhet ordnas förutom i Esbo också i Karis-Pojo och Folkhälsan arrangerar gruppledarkurser och inspirationskurser för dem som i sitt arbete stöder närståendevårdarna. Se även: *www.eska.auttaa.fi* ■

Text **Christina Lång**

Kårkulla har fått anhörigstrategi

Fullmäktige har på sitt sommarmöte godkänt anhörigstrategi för åren 2014-2016. I den sägs att det ska råda en öppen dialog mellan anhöriga och personal där man värdesätter varandras kunskaper. Förutom dialog ingår i värderingarna, samarbete och delaktighet, information och tillgänglighet samt trygghet. De anhöriga ska känna att brukaren är i goda händer och deras delaktighet bestäms av varje enskild brukares önskemål. I kvalitetstänkandet är målet att ge alla möjlighet att leva ett självständigt liv medan handlingsprogrammet ska fungera som ett arbetsredskap på fältet och målet är att anhörigas resurser tas till vara. Aktuell information publiceras på Kårkullas hemsida, facebook och i tidningen Omslaget, där det även i framtiden ska ingå en anhörigspalt. Varje serviceenhet utreder i samarbete med anhöriga hur informationen bäst kan nå alla. Tonen i strategin är att en positiv attityd till anhöriga främjar samarbetet. Hela strategin finns på *www.karkulla.fi* under fliken anhörig. Fredrika Abrahamsson fortsätter arbetet med strategin och man kan vända sig till henne via e-post: f*abraham@karkulla.fi* ■

”För första gången på sex år visste jag var hon var”

– Alltid glad, alltid lite häftig. Så säger Johanna om sin syster Linda som hängde sig 20 år gammal i sin lägenhet på Åland.
Lindas mamma Gunilla Grönlund säger att hon väljer att tro att Linda var så drogpåverkad då hon beslöt att ta sitt liv att hon inte visste vad hon gjorde. Gunilla var en av föreläsarna på seminariet Kvinnor och missbruk som arrangerades av Kårkulla samkommun och KRAN r.f. 25 september 2014 på G18 i Helsingfors.

Text och bild
Malin Johansson

Filmen om 20-åriga **Linda Grönlunds** liv snurrar på i festsalen på G18. Det är knäpptyst i salen förutom några snyftningar som hörs från Lindas mamma **Gunilla** som sitter längst fram i salen och följer med filmen som hon har sett otaliga gånger förut. En och annan torkar försynt några tårar ur ögonvrån och det är svårt att tro att den lilla, oskyldiga flickan som syns på filmduken dog som tung narkotikamissbrukare för åtta år sedan. I filmen säger Lindas moster att ”de var som vilken annan familj som helst som verkade ha roligt tillsammans”.

Viljestark och begåvad flicka

Gunillla Grönlund är aktiv i föreningen Fri från narkotika på Åland och hon har valt att öppet berätta sin familjs historia om kampen mot missbruket. Precis som Gunillas syster säger i filmen var de som vilken annan åländsk familj som helst. De hade tre döttrar, varav Linda var andra i ordningen, och livet rullade på som det ska i en barnfamilj med jobb, fritidsintressen och gemensamma resor ibland. Linda var otroligt viljestark redan som liten och begåvad i skolan, berättar hennes mamma.

– Hon var kommunens lucia och spelade trumpet på musikinstitutet och sjöng i kör. Men i de yngre tonåren började det gå snett.

Maria Normann, kriminolog och utvecklare på Preventiimi.

Linda gick i åttan då hon tyckte att livet var alltför tråkigt och helst ville hon bara sova. Det resulterade i att hon började missbruka alla slag av tabletter som hon hittade hemma. Pappans värk- och insomningstabletter, hormoner, vitaminer, ja allt som hon kom över. Följande steg från tabletterna var att börja röka hasch och det räckte inte så länge innan Linda även hade testat både subutex och tyngre droger. Gunilla berättar att hon gjorde allt som stod i hennes makt för att få Linda att sluta med drogerna, men drogerna vann över hennes dotter.

Vård på Tolvi

Linda vårdades för sitt missbruk på Tolvis behandlingshem i Malax. Efter första gången fick hon komma hem efter tre, fyra veckor då personalen ringde och sa att hon hade druckit. Andra gången Linda var på behandlingshemmet rymde hon till Vasa tillsammans med en ny kille hon träffade på hemmet och började leva på gatorna.

– Det var då hon blev tung narkoman, berättar Gunilla.

En dag ringde hon hem och bad sin mamma boka biljetter till Åland.

– Hon ville genast hem och blev mirakulöst ren. Linda började i en skola och hoppet tändes för familjen. När alla började få upp hoppet, ramlade hon ner i en svacka igen.

Amfetaminet kom med i bilden och Lindas personlighet förändrades.

Ett telefonsamtal

Julen 2006 var Lindas sista jul hemma med familjen. Då hade hon redan missbrukat amfetamin under en längre tid och var inte sig själv längre. Hon var utkastad från skolan och Gunilla beskriver hennes lägenhet som ett knarknäste fyllt av sprutor och möglig mat. Linda själv var bara skinn och ben och då mamman sista gången kramade om sin dotter fanns ingenting kvar längre. Klockan fem på morgonen 11 februari 2007 väcktes Gunilla av ett telefonsamtal då hon befann sig på ett hotell i Sverige för att hämta hem Lindas systrar som hade varit på en utlandsresa.

– Förlåt mej Gunilla, men Linda har hängt sej, sade rösten i andra änden. Det var Lindas pojkvän som hade ringt för att berätta det tragiska.

– Hela världen rasar när man förlorar ett barn, suckar Gunilla.

Hon vill inte göra en helgonbild av sin dotter, men säger att hennes behov att berätta om familjens kamp mot missbruket delvis är egoistiskt. Att åka ut och berätta om Linda hjälper Gunilla i hennes sorg. September är den värsta månaden av alla för henne. Linda var född 13 september och hennes födelsedag liksom julen och andra högtider är särskilt tunga. Det enda som Gunilla har kvar av sin dotter är en rosa dagbok. Trots att dotterns bortgång har satt djupa spår säger hon att Lindas död samtidigt var en lättnad.

– För första gången på sex år visste jag var hon var.

Farmor på fyllan

Leena Haraké från KRAN i Sverige fortsatte med att berätta om vuxna och äldre kvinnors alkohol- och läkemedelskonsumtion. Leena är kanslichef på frivillig organisationen KRAN vars fokus ligger på förebyggande rusarbete utifrån ett kvinnoperspektiv. Hennes budskap handlade långt om att vi glömmer bort de personer som fyllt 65.

– Människor över 65 år missbrukar inte. De finns ju inte på arenor som stör andra. Hon talar mycket om den nya riskgruppen, vilka är kvinnor mellan 50 och 70 år, som har ökat sin konsumtion mest av alla.

Var tredje änka missbrukar alkohol i kombination med läkemedel. Med glimten i ögat säger Haraké att det minsann inte är några fula vinförpackningar dessa damer bär med sig hem. Industrin vet att vin i lyxförpackning går hem hos äldre damer. Dessa äldre damer köper inte heller sina piller på gatan, utan det är en snäll doktor som vill dem väl. En annan bidragande faktor till äldre kvinnors ökade missbruk är att dagens pensionärer har en bättre ekonomi än tidigare. Har man råd, så har man dyra vanor. Kombinationen sömn/lugnande medel och alkohol kan få ödesdigra konsekvenser. Ett glas vin kan snabbt ge effekten av 16 glas. Dessutom är dagens mediciner allt som oftast är utprovade på unga friska män.

– Dagens missbrukarvård hade inte räknat med farmor på fyllan, avslutar Leena Haraké.

Missbruk och kön

Maria Normann är kriminolog och jobbar som utvecklare på Preventiivi. Hon talade om skillnader mellan manligt och kvinnligt missbruk och ställde många provocerande kön- och genusfrågor. Mamman i vårt samhälle finns till för familjen, medan familjen finns till för pappan. Vi har en inbyggd jämförelsenorm som till exempel att vi tenderar att alltid fråga: röker flickorna mer än pojkarna istället för att fråga om pojkarna röker mer än flickorna. Det är viktigt att också se till den socioekonomiska bakgrunden och inte enbart kön vid olika jämförelser.

Vem ser döttrarna?

Dagen avslutades med **Katarina Fagerströms** föreläsning om döttrar till missbrukande föräldrar. Katarina är universitetslärare i socialt arbete vid Helsingfors universitet och har under många år arbetat med familjeterapi och lett grupper för flickor samt unga kvinnor uppvuxna i familjer med missbruksproblem. I sin doktorsavhandling har hon nu fortsatt med att forska i hur professionella resonerar då det gäller att upptäcka missbrukare.

Under sitt jobb med flickor som växt upp med missbrukande föräldrar såg hon tidigt ett sammanhängande mönster.

– Dessa flickor har under hela sin uppväxt levt med missbruk, men ändå varit osynliga för vårdsystemet. Flickorna var mycket skickliga att dölja sina problem. Skolan, hälsovården och familjerådgivningen upptäckte oftast problemen först när dessa flickor själv började missbruka och problemen blev större och allvarligare.

– Man frågade aldrig om föräldrarnas alkoholmissbruk under uppväxten, säger Katarina.

Katarina avslutar sin föreläsning med att läsa högt ur boken ”Svinalängorna” som handlar om flickan Leena som växer upp med missbrukande föräldrar i Ystad i Sverige på 60-talet.

– Vi borde läsa mera skönlitteratur som handlar om familjers missbruksproblem. Skönlitteraturen ger oss så mycket upplevelser och smaker som vi annars går miste om. ■

FAKTARUTA

- Änkedrickandet har ökat. Den nya riskgruppen är kvinnor i åldern 50-75 år
- Läkemedelsanvändningen bland äldre kvinnor har ökat
- Var tredje änka missbrukar alkohol i kombination med läkemedel
- Man har kunnat påvisa en ökad dödlighet bland kvinnor i åldern 50-69 år i alkoholrelaterade leverskador
- Blivande pensionärer har högre alkoholkonsumtion än dagens pensionärer

(Källa Leena Haraké, KSAN i Sverige)

Psykosociala förbundet firar 30 år

I slutet av oktober ställde Psykosociala förbundet till med fest för att fira sina 30 år som förbund. Jubileumsfesten hölls på Ruissalo Spa i Åbo och cirka 100 gäster deltog, främst medlemmar från förbundets olika medlemsföreningar, men även hedersgäster och föreläsare hade bjudits in.

Text och bild
Pernilla Nylund

Jubileumsdagen innehöll bland annat två föreläsningar, vattengymnastik och ett besök till Åbo slott. Norska **Arnhild Lauveng** berättade om sin makalösa resa från att vara patient på mentalsjukhus till att bli psykolog, och hennes historia lämnade ingen oberörd.

Arnhild var bara 17 år när hon lades in på psykiatrisk klinik med diagnosen schizofreni. Schizofreni beskrivs som en kronisk, biologisk sjukdom och Arnhild fick höra av sina vårdare att hon aldrig kommer att bli frisk – vården gick ut på att lära henne leva med sina symtom. När hon protesterade och sa att hon ville bli frisk ansågs hon besvärlig och hotades med att hon inte var värd att få någon vård alls med den inställningen.

– De sa att de inte ville kasta bort resurser på kroniskt sjuka som jag. Därför fick jag i flera år bo på Åldringshem och avdelningen för psykiskt sjuka patienter som man egentligen inte behandlade, berättar hon.

Från vänster: Psykosociala förbundets regionsekreterare Ira Häggström och Psykosociala föreningen Sympatis verksamhetsledare Miivi Selin-Patel på väg till festmiddagen.

Tio år senare friskförklaras Lauveng och hon börjar studera psykologi vid universitetet i Oslo. Hon berättade om frånvaron av hopp, om vård som inte fungerar, och om hur viktigt det är att bli sedd – som människa! I boken ”I morgon var jag alltid ett lejon” skriver Arnhild Lauveng om sina erfarenheter.

Att ha hälsa?

Psykiater **Hans Fredriksson** bjöd på en intressant föreläsning om vad det är som håller människor friska. Men för att kunna diskutera friskhet och vad som håller oss friska måste man börja med att bena ut vad en sjukdom är. När är man sjuk?

– De allra flesta människor befinner sig i gråzonen. Man kan vara lite sjuk men ändå känna sig frisk. Själv har jag diabetes men jag har lärt mig att leva med det och känner mig därför frisk, säger Fredriksson.

– Att ”ha hälsa” är ett ännu större mysterium! Hälsa är vad som, inom medicinen, är att ha ”normala värden”. Salutogenes erbjuder en modell som förklarar vilka faktorer som upprätthåller och förbättrar hälsa och välmående hos människan. Avgörande är hur individen anpassar sig till olika situationer och kan leva i jämvikt och harmoni med sin omgivning.

På kvällen åt vi trerätters festmiddag på hotellet och uppvaktade hedersmedlemmen **Birgitta Eklund**. En mycket lyckad jubileumsfestdag i Åbo! ■

(Skribenten är informatör på det Psykosociala förbundet.)

Norska Arnhild Lauveng fick diagnosen schizofreni som 17-åring. Idag arbetar hon som psykolog.

Psykiater Hans Fredriksson föreläste om vad det är som håller oss friska.

Teckenspråksarbete fick stöd!

Glädjen stod högt i tak på föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r. f. den 17 november 2014, då regeringen beslöt att bevilja statsbidrag till stöd för utbildning av teckenspråksinstruktörer.

Bidraget går till HUMAK, som anordnar utbildningen. Med den här första insatsen kan planeringen av utbildningen komma igång. Det är väldigt viktigt med både läromaterial och ökad teckenspråkskompetens i finlandssvenskt teckenspråk. Målet är att småningom få fler finlandssvenska teckenspråkstolkar och även utbilda andra som behöver det finlandssvenska teckenspråket i sitt yrke. På svenska riksdagsgruppens webbsida publicerade **Mikaela Nylander** ett pressmeddelande:

– Det ger hopp inför framtiden att regeringen idag i ett kompletterande budgetförslag för 2015 har beslutit om att bevilja de 250 000 euro som krävs för att planeringen av utbildningen av finlandssvenska teckenspråksinstruktörer ska komma igång, säger riksdagsledamot Mikaela Nylander, ordförande för Riksdagens nätverk för teckenspråken.

– Jag är ytterst glad över att det första konkreta beslutet för att hindra det finlandssvenska teckenspråket från att dö ut nu är fattat. Det arbete som gjorts för att rädda det finlandssvenska teckenspråket har nu äntligen burit frukt, säger Nylander. ■

HÄNDELSEKALENDERN 2015

Januari

19.1. Pappaträff i Vasa kl. 18–21. FDUV ordnar en träff för pappor till barn med särskilda behov. Info&anm: *tina.holms@fduv.fi*, 040 567 9257, *www.fduv.fi*

24.1. Dans på Tobaksmagasinet, Jakobstad kl. 17.30–21. Keva-Kotis årliga dans med Torsten Borg och Retro Gentlemen. Inträde: 10 euro. FDUV ordnar buss från Vasatrakten. Info: *tina.holms@fduv.fi*, 040 567 92 57.

31.1. DUV-dag i Österbotten, Norrvalla i Vörå kl. 10–17. Intressebevakning och aktuella lagändringar. Arr: FDUV. Anmälning: *tina.holms@fduv.fi*, 040 567 92 57.

29 – 31.1. Kurs för personer med Ménières sjukdom, Hotell Cumulus Pinja, Tammerfors. Arr: Svenska hörselförbundet rf. Anmäl senast 18.12.2014, *www.horsel.fi.* Info: *annika.barlund@horsel.fi*

Februari

7.2. DUV-dag i södra Finland, Lärkkulla i Karis kl. 10–17. Intressebevakning och aktuella lagändringar. Arr: FDUV. Anmälning: *monica.avellan@fduv.fi*, 0400 60 06 76.

7.2. Liv och rörelse-dag för familjer, Norvalla i Vörå kl. 10–16. Redskapsgympa, bollspel och cirkuskonster enligt egen nivå. Lunch, terapibassäng och kaffe. Föräldrarna kan delta i en föreläsning om föräldraskap med mentala tränaren Christoph Treier. Arr: FDUV. Anmäl senast 27.1 till *tina.holms@fduv.fi,* 040 567 92 57. Avslutning för projektet Styrka genom nätverk.

10.2. Pappaträff i Närpes kl. 18–21. FDUV ordnar en diskussionskväll för pappor till barn med särskilda behov. Mer info och anmäln: *tina.holms@fduv.fi*, 040 567 9257, *www.fduv.fi*

13.2, 27.2 och 13.3 Lär dig skriva lättläst. LL-Center ordnar i februari-mars en öppen kurs i att skriva lättläst på Arbis i Helsingfors 13.2, 27.2 och 13.3. Info och anmäl: *www.hel.fi/arbis/sv*. Beställ kurs i att skriva lättläst. Vi kan också komma till er! Boka en kurs, föreläsning eller vår föreläsare som en del av en studiehelhet. Mer info: *solveig.arle@ll-center.fi*

20–22.2. Interveckoslut, Peurunka, motions- och badanläggning, Jyväskylä. Simning, bowling och uteaktiviteter. Även för barnfamiljer. Start med buss tidigt på fredag morgon från Karleby/Jakobstad/Vasa och Ekenäs/Helsingfors. Hemfärd på söndag efter lunch. Arr: FDUV. Avgift: 240 €. Barn under 14 år: 50 € .Anmäl senast 30.1.2015 till Jon Jakobsson, 050 594 89 87, *jon.jakobsson@fduv.fi*

Mars

18 – 20.3. Parkurs, Folkhälsans hus på Norrvalla, Vörå. Målgrupp: Vuxna hörselskadade tillsammans med partner, syskon eller vän. Arr: Svenska hörselförbundet i samarbete med Folkhälsans förbund i Österbottten. Anmäl senast 30.1.2015, *www.horsel.fi.* Info: *annika.barlund@horsel.fi*

April

24 – 26.4. Arbetslivskurs, Runsala Spa, Åbo. Målgrupp: Personer i arbetslivet som har en hörselskada. Arr: Svenska hörselförbundet rf. Anmäl senast 27.2.2015, *www.horsel.fi* Info: *annika.barlund@horsel.fi*

OBS! Psykosociala förbundets kursbroschyr för 2015 nu är färdig. Man kan ladda ner den från *www.fspc.fi.* Redan nu går det bra att anmäla sig till våra kurser.

SOS Aktuellt önskar alla läsare en fridfull jul och ett fantastiskt gott nytt år!

Faktura för SOS Aktuellt 2015!

För att spara på miljö samt kostnader sänder vi inte en skild prenumerationsfaktura per post till våra privata prenumeranter. Därför ber vi er vänligen att använda uppgifterna nedan för inbetalning av prenumerationsavgiften 2015.

OBS! Detta gäller enbart SOS Aktuellts privata prenumeranter.

Tusen tack på förhand! Vid frågor ring Handikappförbundets generalsekreterare Ulf Gustafsson **044 -560 0563** eller e-posta *daniela.andersson@kolumbus.fi*

Kontonummer: Aktia FI70 4055 0010 6424 25	FAKTURA | SOS Aktuellt 2015
Mottagare: SOS Aktuellt	Skriv ditt namn och din adress i meddelandefältet. TACK!
	Ingen referensnummer behövs.
	12 euro

Bolaget som till 100% ägs av kunderna är nu t.o.m. 5% bättre.

LOKALTAPIOLA ÖSTERBOTTEN

Tfn 06-534 2000
www.lokaltapiola.fi

*EPSI Rating 2013: Kvaliteten på LokalTapiolas betjäning upplevs som utmärkt; 1:a plats. Tjänsteleverantörer: LokalTapiola Ömsesidigt Försäkringsbolag, LokalTapiolas regionbolag, LokalTapiola Ömsesidigt Livförsäkringsbolag.